

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

RATIONALE OF DECENTRALIZATION VALUE FOR SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

УДК 330.34:332.142

Худолей В.Ю.

д.е.н., професор,
ректор ПВНЗ «Міжнародний
науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Гречко А.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
і підприємництва
Національний технічний
університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

У статті з'ясовано, що децентралізація розглядається, як: оцінка переходу національної економіки від адміністративно-командної до ринкової; сприяння ефективному використанню внутрішнього потенціалу; ослаблення централізації завдяки передачі частини функцій вищими рівнями нижчим; процес та, з точки зору макроекономічного регулювання, як механізм забезпечення фінансової стабільності регіонального розвитку; перерозподіл та делегування повноважень на рівні регіону тощо. Виділено політичну та адміністративну децентралізацію.
Ключові слова: децентралізація, сталий розвиток, регіон, регіональні суб'єкти, євроінтеграція, владні повноваження, передача повноважень.

В статті встановлено, что децентрализация рассматривается как: оценка перехода национальной экономики от административно-командной к рыночной; содействие эффективному использованию внутреннего потенциала; ослабление централизации, благодаря передаче части функций высоким уровням более низким; процесс и, с точки зрения макроэкономического регулирования, как механизм обеспечения финансовой ста-

бильности регионального развития; перераспределение и делегирование полномочий на уровне региона и тому подобное. Выделено политическую и административную децентрализацию.

Ключевые слова: децентрализация, устойчивое развитие, регион, региональные субъекты, евроинтеграция, властные полномочия, передача полномочий.

A study of literature has made it clear that decentralization is viewed as: an assessment of the transition of the national economy from a command-to-market economy; promoting the efficient use of internal potential; the weakening of centralization due to the transfer of some functions to higher levels; the process and, from the point of view of macroeconomic regulation, as a mechanism for ensuring the financial stability of regional development; division of administrative rights into those that are within the competence of the state and – the competence of the territorial community and etc. Political and administrative decentralization are highlighted.

Key words: decentralization, sustainable development, region, regional actors, European integration, delegation of powers, powers, delegation of powers.

Постановка проблеми. Бурхливий суспільний розвиток вимагає від держав швидко реагувати на глобалізаційні зміни та змінювати інституційне середовище для створення сприятливих умов розвитку суб'єктів господарювання, оптимального розподілу ресурсів та благ у суспільстві, вирішення соціальних, екологічних та інших проблем розвитку тощо. Обмеженість ресурсів для вирішення нагальних проблем сталого розвитку зумовили пошук нових шляхів їх вирішення, що спричинило розповсюдження практики європейських країн щодо децентралізації. В наслідок цього, все більше уваги стало приділятися саме регіональному розвитку, оскільки регіони стають суб'єктами відносин на світовому ринку. Децентралізація сприяє більш ефективному використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності регіонів, вирішенню соціально-економічних та екологічних проблем на місцях, задіяння потенціалу регіонів та більш дбайливому використанню невідновлюваних ресурсів. Як доводить світовий досвід децентралізація є інструментом подолання соціальних, економічних, інституційних та інших перешкод розвитку регіонів та держави в цілому. Це та інше обумовлює актуальність дослідження децентралізації як процесу, що сприяє сталому розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляд питань децентралізації є міждисциплі-

нарним та виступає напрямом досліджень економістів, юристів, філософів, соціологів, науковців з державного управління. Висвітлення питань децентралізації в умовах сталого розвитку має важливе теоретико-практичне значення серед надбань вітчизняної та світової економічної науки.

Теоретичну цінність щодо дослідження децентралізації в умовах сталого розвитку регіонів представляють собою роботи наступних авторів: В. Авер'янова, В. Бакуменка, О. Бориславська, М. Бутка, Є. Василькова, Г. Возняк, А. Гальчинського, С. Герчаківський, М. Гетьманчук, О. Дроздовська, О. Десятнюк, В. Ємельянова, Я. Жаліла, А. Жицького, Е. Захарченка, І. Зварича, Т. Кальченка, Є. Кузькіна, Н. Корень, Н. Мирної, В. Мельник, В. Тропіна, І. Цурканова О. Чугріної, Г. Щедрової та інших науковців.

Однак, незважаючи на наявність змістовної бази досліджень, все ще потребують більш детального висвітлення теоретико-методичні питання децентралізації для здійснення практики раціонального розподілу повноважень між державою та регіонами.

Постановка завдання. Метою даного дослідження виступає обґрунтування значення децентралізації, у тому числі, фінансової для сталого розвитку регіонів.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- з'ясовано сутність поняття «децентралізація»;
- визначено форми децентралізації;
- обґрунтовано значення децентралізації, у тому числі фінансової децентралізації, для сталого розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Стратегічний вектор розвитку України спрямований у напрямку євроінтеграції та побудови системи державного управління відповідно до європейських принципів, що поживає активність наукової спільноти у напрямі досліджень децентралізації її проявів, наслідків та особливостей.

У свою чергу, процеси реформування, що розпочалися в Україні у напрямі децентралізації, зумовлюють уточнення понятійно-категоріального апарату у напрямі уточнення сутності поняття «децентралізація». Тлумачення сутності поняття «децентралізація» представлено у табл. 1.

Виділяють політичну та адміністративну децентралізацію. Політична – передбачає створення більш розгалуженої системи місцевого самоврядування, надання більших прав громадам при розробці та реалізації законів держави та при прийнятті політичних рішень. Адміністративна децен-

Таблиця 1

Тлумачення сутності поняття «децентралізація»

Автор, джерело	Визначення поняття «децентралізація»	Основні положення визначення
Г. С. Лопушняк, З. М. Лободіна, М. В. Ливдар [6, с. 80]	Механізм забезпечення фінансової стабільності місцевих бюджетів та підвищення ефективності розподілу і використання бюджетних коштів, процес передачі повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності від центральної влади до місцевих органів влади	Розглядається з точки зору сутності як процесу та з точки зору макроекономічного регулювання як механізму забезпечення фінансової стабільності регіонального розвитку
Ю. Панейко [7, с. 82]	Поділ усіх адміністративних прав на ті, що належать тільки до компетенції держави, і такі, що надаються громаді шляхом делегації	Приділяється увага саме поділу адміністративних прав на ті, що належать до компетенції держави та – компетенції територіальної громади
Словник іншомовних слів [9, с. 164]	Знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав низових органів управління (від латинського de – «заперечення», centralize – «середній, центральний»)	Акцентовується увага на зменшенні централізації та розширенні прав низових ланок управління
Л. М. Петренко [8]	Один з основних напрямів удосконалення системи управління, що полягає в делегуванні повноважень від вищого на нижчі щаблі управління для вирішення питань різного характеру внутрішнього потенціалу, заохочення регіональних ініціатив та розмежування функцій і повноважень між різними рівнями управління	Розглядається делегування повноважень від вищого на нижчі щаблі управління потенціалу регіонів через перерозподіл повноважень та розмежування функцій
П. Ю. Курмаєв [5, с. 18]	Перерозподіл та делегування повноважень на регіональний рівень із метою їх найбільш ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань на рівні адміністративно-територіальної одиниці	Розглядається перерозподіл та делегування повноважень на рівні регіону – як адміністративно-територіальної одиниці
О. Кукарцев [4, с. 103]	Скасування або послаблення одноосібних функцій центру з появою цих функцій в інших організаційних структурах, які мають певну самостійність	Акцентовується увага на перерозподіленні і/або переміщенні функцій влади із центрального на регіональний рівень
І. Д. Усеїнов [10, с. 265]	Перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної влади, з одного боку, і органами регіонального (місцевого самоврядування) – з іншого	Зосередження уваги на перерозподіленні функцій і повноважень між центральними та місцевими органами влади
Великий тлумачний словник сучасної української мови [1, с. 218]	Система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоуправління; розширення прав низових органів управління	Розглядається як система управління, що забезпечує перехід частина функцій центральної влади до місцевих органів самоуправління
Державне управління та державна служба: словник довідник [2, с. 111]	Передання частини функцій державного управління центральних органів виконавчої влади місцевим органам виконавчої влади	Процес передачі частини функцій державного управління центральних органів влади місцевим органам влади
Р. А. Колишко [3, с. 201]	Процес перерозподілу владних повноважень та обсягів компетенції між центральним та місцевими рівнями	Звертається увага на перерозподілу владних повноважень між центральним та місцевими рівнями влади

тралізація – передбачає розширення компетенцій місцевих органів влади, може проявлятися у різних формах [3, с. 204].

Розрізняють чотири форми децентралізації:

по-перше, деволуція – частіше всього виступає формою політичної децентралізації, передбачає повну передачу влади й відповідальності, ресурсів та джерел надходження доходів до місцевих органів влади, що робить останню автономною; не існує у чистому вигляді;

по-друге, деконцентрація – притаманна адміністративній формі децентралізації, виступає першим кроком децентралізації, полягає у передачі частини повноважень від центральних до місцевих органів влади при збереженні контролю за виконанням переданих функцій;

по-третє, делегування – полягає у передачі частини повноважень від центральних органів влади на нижчий щабель управління при збереженні ієрархічної підпорядкованості органів влади;

по-четверте, дивестиція – передбачає передачу частини функцій держави при адміністративній децентралізації недержавним, приватним, добровільним, громадським організаціям, що може супроводжуватися процесом децентралізації і/або делегуванням.

Децентралізація через передачу частини владних повноважень від центральних до регіональних та місцевих органів влади сприяє більш тісному налагодженню взаємозв'язків між суб'єктами регіонів, більшій взаємоузгодженості інтересів між різними гілками влади та в суспільстві в цілому [4, с. 101; 10, с. 18]. Оскільки саме на регіональному та місцевому рівні ступінь довіри до влади є вищою, це сприятиме більш ефективному вирішенню існуючих проблем із урахуванням процесів фінансової децентралізації.

За умов проведення децентралізації регіональний розвиток стає домінуючим, виступає локомотивом сталого розвитку національної економіки в цілому. Для досягнення цілей економічного розвитку важливим є задіяння фіскальних стимулів та залучення фінансових ресурсів, необхідних для виконання поставлених цілей та досягнення завдань сталого розвитку. Важливим є досягнення достатнього рівня автономії органів місцевого самоврядування щодо мобілізації доходів місцевих бюджетів та їх використання, а також знаходження резервів збільшення власних доходів для можливостей більш якісного та повного забезпечення населення суспільними послугами та благами для задоволення їх потреб.

Отримання більш широких повноважень місцевими органами влади в наслідок фінансової децентралізації має підвищити ефективність фіскальних стимулів та активізувати мотиваційні стимули щодо розширення власної фінансової бази за рахунок внутрішніх регіональних дже-

рел, активізувати механізм акумуляції додаткових фінансових ресурсів, а також за умов підвищення ступеня відповідальності місцевих органів влади підвищити ефективність використання бюджетних коштів на забезпечення сталого розвитку регіонів. Це, та інше, вимагає розроблення дієвих механізмів та приділення більшої уваги до фіскального стимулювання регіонального розвитку для досягнення цілей сталого розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Отже проведене дослідження дає можливість стверджувати, що сутність процесу децентралізації полягає у передачі частини повноважень та відповідальності від центральних до місцевих органів влади, які також повинні підкріплюватися повноваженнями щодо формування доходної частини місцевих бюджетів та видатків, що забезпечує достатній обсяг фінансових та інших ресурсів та дає можливість досягнення сталого розвитку.

Отримання позитивних результатів від децентралізації можливо тільки у випадку одночасної передачі функцій та розширення фінансових можливостей місцевих та регіональних органів влади.

Ключовим елементом процесу децентралізації є питання ефективного делегування повноважень у сфері бюджетно-податкових відносин. Саме тому, за таких умов особливої актуальності набуває аналіз впливу процесів децентралізації на фіскальний потенціал регіонів, що потребує подальших наукових розвідок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь, Перун, 2001. 1725 с.
2. Державне управління та державна служба : словн.-довід. / уклад. О. Ю. Оболенський. Київ, КНЕУ, 2005. 480 с.
3. Колишко Р. А. Децентралізація публічної влади: історія та сучасні тенденції розвитку. Вісник КНУ. 2003. Вип. 27. С. 200-206.
4. Кукарцев О. Інституціональні механізми регіональної політики: централізація і децентралізація влади. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: зб. наук. праць. Львів, Львів. політехніка, 2007. № 19. С. 101-108.
5. Курмаєв П.Ю. Дослідження зарубіжного досвіду управління соціально- економічним розвитком на регіональному рівні. Економічний простір. 2009. № 25. С. 16-23.
6. Лопушняк Г. С., Лободіна З. М., Ливдар М. В. Фіскальна децентралізація в Україні: декларації та практична реалізація. Економічний часопис-XXI. 2015. № 161. С. 79-84.
7. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. Українська вільна акад. наук в Німеччині. Мюнхен, 1963. 194 с.
8. Петренко Л. М. Децентралізація управління в теорії менеджменту. Теорія та методика управ-

ління освітою. URL: www.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2010_3/10petmmt.pdf.

9. Словник іншомовних слів. уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарлупа. Київ, Наук. думка, 2000. 680 с.

10. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Ви-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.

11. Усеїнов І.Д. Питання децентралізації в умовах сучасної України. Регіональна політика на сучасному етапі державотворення: проблеми децентралізації, ризики та перспективи впровадження: матеріали щоріч. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2006 р.). Одеса, 2006. С. 263-266.

REFERENCES:

1. Busel V. (ed.) (2001) Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [A great explanatory dictionary of modern Ukrainian]. Kiev; Irpin: Perun. (in Ukrainian)

2. Obolens'kyj O. Yu. (ed.) (2005) Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba : slovn.-dovid [Public administration and public service: a vocabulary]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)

3. Kolyshko R. A. (2003) Detsentralizatsiia publichnoi vlady: istoriia ta suchasni tendentsii rozvytku [Decentralization of Public Power: History and Current Trends in Development]. Visnyk KNU, vol. 27, pp. 200-206.

4. Kukartsev O. (2007) Instytutsional'ni mekhanizmy rehional'noi polityky: tsentralizatsiia i detsentralizatsiia vlady [Institutional mechanisms of regional policy: centralization and decentralization of power]. Ukrains'ka natsional'na ideia: realii ta perspektyvy rozvytku: zb. nauk. prats', vol. 19, pp. 101-108.

5. Kurmaiev P. Yu. (2009) Doslidzhennia zarubizhnogo dosvidu upravlinnia sotsial'no-ekonomichnym rozvytkom na rehional'nomu rivni [Research of foreign experience of managing socio-economic development at the regional level]. Ekonomichnyj prostir, vol. 25, pp. 16-23.

6. Lopushniak H. S., Lobodina Z. M., Lyvdar M. V. (2015) Fiskal'na detsentralizatsiia v Ukraini: deklaratsii ta praktychna realizatsiia [Fiscal decentralization in Ukraine: declarations and practical implementation]. Ekonomichnyj chasopys-XXI, vol. 161, pp. 79-84.

7. Panejko Yu. (1963) Teoretychni osnovy samovriadvannia [Theoretical foundations of self-government]. Miunkhen: Ukrains'ka vil'na akad. nauk v Nimechchyni. (in Germany)

8. Petrenko L. M. (2010) Detsentralizatsiia upravlinnia v teorii menedzhmentu [Decentralization of management in management theory]. Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu. (electronic journal), vol. 3. Available at: www.nbuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2010_3/10petmmt.pdf.

9. Morozov S. M., Shkarlupa L. M. (ed.) (2000) Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)

10. Tul'chyn'ska S. O. (2014) Perspektyvy ta domynanty rozvytku intelektual'no-innovatsijnoi systemy rehioniv Ukrainy [Perspectives and domains of development of the intellectual-innovative system of regions of Ukraine], Kherson, PP Vyshemyr's'kyj V.S. (in Ukrainian)

11. Useinov I. D. (2006) Pytannia detsentralizatsii v umovakh suchasnoi Ukrainy [Issues of decentralization in today's Ukraine]. Proceedings of the Rehional'na polityka na suchasnomu etapi derzhavotvorennia: problemy detsentralizatsii, ryzyky ta perspektyvy vprovadzhenia (Ukrainian, Odessa, 31 zhovtnia, 2006), Odessa, pp. 263-266.

Khudolei V.Yu.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Rector
Academician Yuriy Bugay International Scientific
and Technical University

Hrechko A.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economics
and Entrepreneurship Department
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute»

RATIONALE OF DECENTRALIZATION VALUE FOR SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

The scarcity of resources to address the urgent issues of sustainable development has led to the search for new ways of solving them, which has led to the spread of the practice of European countries on decentralization. As a result, more and more attention has been paid to regional development as regions become actors in global market relations. As the world experience proves, decentralization is a tool for overcoming social, economic, institutional and other obstacles to the development of regions and the state as a whole.

The purpose of this study is to substantiate the importance of decentralization, including fiscal, for the sustainable development of regions. To achieve this goal, the following tasks were solved: the essence of the concept of "decentralization" was clarified; forms of decentralization have been identified; The importance of decentralization, including fiscal decentralization, for sustainable development of regions is substantiated.

In the course of the research, general economic methods of scientific knowledge were used, namely: analysis, induction, deduction, synthesis, etc., and also the system approach was used.

The study of literary sources has made it possible to find out that decentralization is considered as: estimation of the transition of the national economy from administrative-command to market; promoting the efficient use of internal potential; the weakening of centralization due to the transfer of some functions to higher levels; the process and, from the point of view of macroeconomic regulation, as a mechanism for ensuring the financial stability of regional development; division of administrative rights into those that are within the competence of the state and – the competence of the territorial community; reducing centralization and empowering grass-roots management; delegation of authority to manage the potential of the regions from higher to lower levels through the redistribution of powers and the division of functions; redistribution and delegation of powers at the regional level; redistribution and / or transfer of functions of power from the central to the regional level; redistribution of functions and powers between central and local authorities; a management system that ensures the transfer of part of central government functions to local self-government bodies; the process of transferring some of the functions of central government to local authorities; redistribution of powers between central and local levels of government. Political and administrative decentralization are highlighted. At the same time, four forms of decentralization are distinguished, namely: devolution, deconcentration, delegation and divestment. It is established that under conditions of decentralization, regional development becomes dominant and acts as a locomotive for sustainable development of the national economy as a whole. It is important to achieve a sufficient level of autonomy for local governments to mobilize and use local budget revenues, as well as to find reserves for increasing their own incomes to provide better public services and benefits to the public to meet their needs.

The elements of scientific novelty include refinement of the conceptual-categorical apparatus in terms of clarifying the essence of the concept of "decentralization", which should be understood as the transfer of part of the powers and responsibilities from central to local authorities, which should be supported by the authority to form the revenue part of local budgets, providing and allocating sufficient financial and other resources and enable sustainable development.

It has been established that obtaining decentralization positive results is possible only in case of simultaneous transfer of functions and expansion of financial capacity of local and regional authorities. A key element of the decentralization process is the issue of effective delegation of powers in the area of fiscal relations.